

KOLOSSVÁRYNÉ DARÁNYI ELLA:

OLASZORSZÁGI UTAM (1927)

Hozzáértő körökben a legnagyobb port verték fel a pár évvel ezelőtt előkerült „graffitik”, amelyek fényes bizonytságot tesznek arról, hogy az ó-keresztények éppen úgy fohászokdtek a szentekhez, mint ma is a katolikus Anyaszentegyház. A legérdekesebb graffitik, a III. századból egykönnyen rekonstruálható „tricia” (helyiség, hol a halotti agapékat tartották) megmaradt oldalfalán található; hitelességüket még a katolikus egyház legszámottevőbb ellensége, Harnack is kénytelen volt a helyszínen elismerni. Rendkívüli impressziót vált ki az emberből őseink hitének eme kőbe vésett megnyilatkozása: „*Péter és Pál, imádkozzatok értünk!*” és a szeretetlakomákat ábrázoló primitív félköralakú festmények. De maga a templom padlózata alatt is száz meg száz feliratot találtak: „*Péter és Pál emlékezzetek meg Leontiusról, imádkozzatok Victorért, segítsétek Primust!*” „Pál és Péter, Herasért imádkozzatok, emlékezzetek meg Sozomenasról és te is, aki olvasod!” A graffitiket évente sok-sok amerikai és angol keresi fel, akik e célból újra visszajönnek Rómába és nem egy hírneves ember fakadt már könnyekre az apostolok római tartózkodásának eme fenséges dokumentuma előtt.

Végnélküli keskeny labirintusokon keresztül lelkesen vezet bennünket az ásatásokat maga is végző franciskánus barát és mikor a szűk kis sírhelyek mellett elhaladunk, amelyeknek szélére felismerhetés céljából sokszor az elhunytak egy tárgya, gyűrűje vagy olajmécsese van erősítve, egyszerre, mintha száz meg száz torokból törne fel dicsőítő himnusz az Egek Urához... Oh, ha emberi szavakkal szólni lehetne valamit azoknak az énekéről, akik már elnyerték a pálmát!

Eljutunk a díszesebb kriptákhoz, hatalmas kőkorsókhoz, a szöllővenyigés remek antik stukkókhoz, a halakat, madarakat ábrázoló patinás ókori festett díszítésekhez. A páva, mint a halhatatlanság szimbóluma, a hal és szőlő jele arra engednek következtetni, hogy itt játszódt le az átmenet a pogányság és kereszténység között, sok új keresztény még pogány rokonai közé temetkezett s a jelek titkos értelmét csak a beavatottak tudták. Itt látható Róma egyik legérdekesebb szarkophágja is, minden valószínűség szerint a IV. vagy az V. századból. Most XI. Kelemen

pápa unokaöccsének Horacius Albaninak nevét viseli, aki 1712-ben halt meg. Érdekes rajta az előkelő római házaspár portréja tunikában és tógában angyaloktól tartott vélumon. A férj balkezében az evangéliumi törvények terkerését fogja, a többi mezőben csupa bibliai jelenet van kifaragva.

A katakombákba vezető ajtók felett olvashatjuk Szent Jeromos idevonatkozó írását: „Mikor fiatal voltam és tanulmányaimmal elfoglalva, szokásom volt korabeli és hasonló ízlésű társaimmal vasárnaponként meglátogatni az apostolok és mártírok sírját és a föld mélységeibe vésett kriptákba behatolni.” — Egyik festmény Szent Brigittát és leányát Boldog Katalint ábrázolja, akik római tartózkodásuk alatt gyakorta elmélkedtek a szent sírok előtt. Szent Károlyról és Szent Fülöpről tudjuk, hogy fiatal korukban éjszakákat töltöttek itt imában, az utóbbi több éjjelen és nappalon át kérte itt Istent, hogy hivatását megismerje.

Mielőtt elbúcsúznánk a katakombáktól, szabad legyen *Chaméry* professzor előttem fekvő archeológiai tanulmányából a következőket idéznem: „*És állnak San Sebastiano évszázados falai, az idő és az emberek pusztításai ellenére ma is féltékenyen őrizve a reá bízott halhatatlan emlékeket. Hasonlóan az Egyházhoz, mely folyton leverve, sokszor elnyomva mindig újjászületik, hogy megőrizze, még ellenségeinek javára is, az emberiség legnagyobb kincsét; a krisztusi tan intranzigens igazságát.*”

Egy gyönyörű autótú viz Rómából Nápolyba. Útba esik az 500 méter magas hegyen fekvő *Montecassino*. *Montecassino*! A nyugati szerzetesség első fészke, a tudományok és művészetek 1400 éves bölcsője! Az óriási kolostorerődítmény a középkorban gazdaságilag is nagyhatalmat jelentett; két hercegség, húsz grófság, négyszáznegyven falu, harminchárom sziget és huszonhárom kikötő felett rendelkezett. 529-ben ugyanezen a meredek ösvényen ment fel Szent Benedek, hogy első fiatal tanítványait a subiacói szűk völgyből, itt a tiszta levegőjű hegycsúcson telepítse le. Lankadatlan szorgalommal építette föl egy pogány templom romjain a bazilikát, egy kisebb templomot, a szerzetesek házát, a betegek, vendégek lakhelyét, a bibliotékát és a műhelyeket. Most pedig e szent falak alatt várja a szent Pátiárka a feltámadás dicső napját nővérével, Szent Skolasztikával együtt, aki nők számára alapított szerzetet. *Kortársuktól, Totila gót királytól kezdve mennyi császár és király, mennyi szent látogatta meg sírjukat!* Idegen országok szerzetesei ide zárandokol-

tak, hogy Benedek saját kezével írt szabályzatát lemásolhassák és hazájukban is meghonosítsák. *Az Egyház viharos megpróbáltatásai idején ide menekültek a pápák, hisz a XI. században magának a bencés-rendnek három tagja viselte ötven éven belül a tiarát.* Ez volt Montecassino fénykora, a történelemírás és az orvosi tudomány éppúgy virágzott, mint a hittudomány. Ami fönséges és borzalmas csak lejátszódott az olasz nép és az Egyház történetében, az mind föllelhető a kolostor évkönyveiben. Mennyi fegyverforgatás, mennyi viszály a nagy hegy tulajdonjoga körül! A szaracének, longobárdok és franciák pusztításai után valóra vált a zárda ősi jelmondata: „Ledöntve, újból kihajt a fa!”

A várszerű épületnek portása Cerberost juttatta eszembe, aki jól megnézi, hogy kinek a számára tárja ki a bencés világ hatalmas kapuit. Végigkísért a nagy udvarokon, az impozáns folyosókon és lépcsőkön egy kis ebédlőbe, ahol barátságosan fogadott bennünket a prior Pater. Jóízűen ebédeltünk egy bencés testvér kínálgatása, közben és ebéd után elindultunk a perjel vezetésével a kolostor részletes megtekintésére. Impozánsabb látvány, mint a kőlapokkal kirakott barokkstílusú udvar Bramante rajzai szerint, alig képzelhető. Közepén akantuszos korintusi oszlopok vannak, két oldalán pedig széles duplasoros boltíves árkádok vezetnek ismét más terjedelmes udvarokra. Az egyikén éppen fiatal papnövendékek tartják rekreációjukat. Az óriási főudvarról hatalmas lépcső vezet fölfelé, jobbra-balra Szent Benedek és Szent Skolasztika bőredős barokkszobra áll többszörös embernagyságban. Fenn karcsú oszlopok sorakoznak, melyek egy kisebb nyitott árkád boltíveit hordják. A pazar színekben játszó, ugyancsak barokk bazilikából ismét lépcsőn jutunk a szentek kriptáihoz. Egy rácson át bepillantunk Szent Benedek szobájába, hol minden úgy van, mint halálakor. A rácsl előtt örökmécs és térdeplő tanuskodik arról az áhítatról, mely állandóan körülveszi ezt a szent helyet. Örömmel fedezzük föl azon a falfestményen, mely a bencés rend szerepét a nemzetek történetében örökíti meg, első szent Királyunk képmását. Vajha az élet és halál Ura, Aki kezében tartja a nemzetek sorsát, meghallgatná fohászainkat és sokat szenvedett országunk romjaiból főnixként szállna fel a magyar egység, a magyar béke, a magyar szolidaritás! Mert Rómából s innen a világegyház és külpolitika távlatából nézve, bizony szégyenletesen kicsiny minden olyan belviszályt szító koppánykodás, mely

a vallásos meggyőződést a nemzeti ideállal ellentétbe akarja hozni. Nem, igaz ember kebelében nem vész össze égi hazánk a földi hazával, hanem úgy ölelik át egymást, mint a délibábos kék mennyboltozat szülőföldünk rónaságait. Vallásos buzgóságunk elsősorban hála; hála a megfeszített Üdvözítő iránt, Aki bennünket vérével megváltott; az igazi hazaszeretet sem más, mint hála; hála a föld iránt, amelyen bölcsőnk ringott. A haza szolgálata nagy kötelesség, a hit pedig Isten kegyelme és bizonyos, hogy akik több kegyelemben részesülnek, nagyobb kötelességeket teljesítenek. Művészileg véve a kripta, mely a beuroni iskola híres műve, szögletes merevségével és ultramodern színezéseivel nagyon idegenül hat a klasszikus ízlésen nevelődött műkritikusra. Bármilyen szent ihletettséggel is végezte P. Desiderius *Lenz* a nagy koncepciójú alkotást a szenteket már figurálisan ábrázoló sírok közelében, bálványszerű benyomást tesznek irtózatosan nagy ülő szobraik és ahelyett, hogy a subiacói ősz patriarka légkörét idéznék fel, inkább valami tutankhameni utánpótlás keleties fönségét erőszakolja ránk. Azt hisszük, hogy ez az irányzat nagyobb képzőművészeti alkotásoknál nem fog maradandót jelenteni, bármilyen jól illik is gótikus akcentusaival az egyházas ornamentikához és liturgikus dekorációkhoz. Igaza van annak a franciának vagy olasznak, aki ennek a stílusnak túltengéseiben német ízléstelenséget lát. A modern művészet hibáért igazán bőséges kárpótlást nyújt az a fönséges panoráma, mely abból az oltáros szobából nyílik, melynek ablakából egykoron a nagy rendalapító fehér galamb formájában látta nővére lelkét égbe szállni. Ez volt az égi jel, melyből a tiszteletreméltó aggastyán megtudta, hogy a völgyön túl most hagyja el Szent Skolasztika apátnő szűzi lelke a világot.

A nagy bibliotékában az előzékeny páter a bibliofilok számára utolérhetetlen jelentőségű pergamen és kutyabőr tekerceket bontogat, majd üveggel fedett pulpitu-sokról elhúzza a védőfüggönyt és így Aquinói Szt. Tamás, majd Ruffinus (Szt. Agoston kortársa), eredeti kéziratait láthatjuk meg. Mikor az ősrégi vasfeszület mellett kiérünk a széles zárt folyosóra, vezetőnk még arra is méltat bennünket, hogy betekintsünk abba a hatalmas téglapadlós terembe, melyben a rend tagjai nyilvános hangos gyónásaikat szokták végezni. A bencés pátereknek éppen egy nagyobb csoportja jött velünk szembe. Sok érdekes karakterfej, amilyeneket csak Olaszországban lát az ember,

a tudomány levegőjében aszalódott aszkéták azzal a kedves patriarkális egyszerűséggel, mely Szent Benedek gyermekeit mindenütt jellemzi. Vezetőjük egy idősebb sasszemű páter, aki eleinte egy kissé meglepődve néz az idáig is eltolakodó idegenekre, aztán vendégszerető kedvességgel viszonzza köszönésünket. Sajnos, a borús idő miatt, a gyönyörű völgyekre nyíló híres cassinói kilátást nem mindig látni, de azért tekintetünk fölkeresheti a közeli Aquinót, hol a katolikus Egyház legtündöklőbb zse-nije, Aquinói Szent Tamás született és az Aristótelestől vett „*philosophia perennis*”-t átszötte a hitigazságoknak éppen olyan szubtilisan finom, mint amilyen vaslogikájú hálózatával.

Délután, jókívánatoktól kísérve, zuhogó záporban hagyjuk el Montecassinót s nyitott kocsiban, bundákba takarózva, megtanuljuk, hogy Olaszországban sem mindig kék az ég. A Róma és Nápoly közti remek tájakat visszajövet annál jobban élvezzük. Sokat mulatunk az egyes falvak és községek lakóinak teljes tájékozatlanságán az egyébként annyira látogatott vidéken. Bárhol érdeklődünk az útirány után, mindenütt azt felelik: „*sempre diritto*” (mindig egyenesen). Föl is kapjuk azt a szokást, hogy „nem tudom” helyett csak „*sempre diritto*”-val válaszolunk egymásnak.

Estére *Nápolyba* érünk, s balkonunk előtt már a Földközi tenger csapkodja tarajos hullámain a parthoz. Első utunk a *Muzeo Nazionale*-ba visz, mely Európa egyik legelső gyűjteménye. Az idő rövidsége miatt gyorsan kell elhaladni a nagy klasszikus csoportok, szobrok, mellszobrok és torzók között, hogy tovább időzhessünk a remek mozaikoknál, melyek közül leghíresebb az 1831-ben talált „Nagy Sándor ütközete” egy pompeji háznak padlózata. Megnézzük továbbá a világon egyedülálló bronzgyűjteményt, mely gazdagságával, sokféleségével és anyagának elbűvölően finom kivitelével igazi fogalmat ad az antik kultúráról. Szinte hihetetlen a sötét színezetű herkulaneumi leleteknek elevensége úgy anatómiában, mint detaillokban. A modern korok alkotásai ízlés tekintetében nem vehetik föl ezekkel a versenyt, s ha megfoszthatók volnának a bronz csodás patinájától, olyan benyomást keltenének, mintha a hosszú századok nyomtalanul suhantak volna el az ércnek tartóssága fölött. Még szembetűnőbben érvényesül a művészi munka az élénk zöldre oxidálódott pompeji szobrocskákon, melyek szintén egész termeket töltenek be. Ahhoz, hogy ezekről részletesebben szólhas-

sunk, heteken keresztül kellene naponta fölkeresni a Museo Nazionálét érdemes tanulmányozás céljából. Hát még a javarészt Pompejiből származó kis bronztárgyaknak két termet betöltő gyűjteménye! Szemléltetően vonul el előttünk az ókoriak egész élete; használati eszközeik, éksze-reik, luxustárgyaik, házi szerszámaik olyan bőségben és változatosságban töltik meg az üvegszekrényeket, hogy teljes bepillantást nyerünk egy Krisztus előtti antik ház-tartásba. Különféle hangszerek, lószerszámok, orvosi esz-közök, főzőedények, láncok, fürdőkádak értelmesen van-nak csoportosítva. A többi helyiségekben, a nevezetes fe-kete és vörös figurás vázagyűjteményen kívül kámeák, ezüstök, bronzok, vésett elefántcsontok, metszetek, papy-rusok és numizmatikai leletek vannak felhalmozva. A képtárban Ribera, Tizian, Raffael, del Sarto, Guido Reni és Velasquez vannak elsőrendűen képviselve. Érdekes egy bronztabernákulum a Passio történetével Michelan-gelo tervezetében más finom renaissance munkákkal együtt. Remek üvegfélék is láthatók itt, például egy pom-peji sírból származó csésze fehér ámorokkal kék alapon és a híres „Tazza Farnese”, melyen kívülről Meduza fej, belül figurális ábrázolások vannak De világhírű a nápolyi Aquarium is. Pompás kilátás van a Bertolini Hotel ter-raszáról. Ez a szálloda egészen sziklába épült s még an-nak számára is érdekes, aki egyébként torkig van az ele-gáns hotelek angolos, drága unalmával.

Nápolyba kapjuk az értesítést Rómából, hogy audien-ciánk Őszentségénél két nap múlva lesz; így félbe szakít-va a nápolyi tartózkodást már a következő napon vissza kell utaznunk. A hirtelen beállott déli szél olyan általá-nos depressziót vált ki, hogy már-már azt hisszük, bekö-vetkezett a: „vedere Napoli e morire.” Szerencsére estére enyhül a szörnyű légnomás és a késő éjjeli órákig sétál-gathatunk az üdítő tengerparton. Másnap, verőfényes szép időben búcsúzunk a fölséges fekvésű Nápolytól és erkö-nyörű sötétkék tengerre, máris elhagyjuk ezt a tündéri várost, amelynek falai közt egykor a nagy Vergilius leg-szebb költeményeit fejezte be. Frosimonében megállunk ebédelni és szép napos úton fél 5-kor ismét Rómában va-gyunk.

Korán reggel a *Santa Maria della Vittoriába* a kár-melita atyákhoz sietünk. Szóba kerül Avilai Szent Terézia is *Bernini* híres szobráról „la fameuse statue de Bernini”-ről, mely ott ékeskedik a karmelita atyák kis templomá-

ban. Bernini csoportja műesztétikusok között is már nagyon sok különféle interpretálás és megbeszélés tárgyát képezte. A profán kritikusok szinte megütköznek a nagy spanyol misztikának fájdalmasan gyönyörűséges extatikus arckifejezésén és *Bernini* barokk Szeráfját könnyen összetévesztik Ámorral, annál is inkább, mert nyilat tart kezében. Pedig a földi Szerelem és a szentek szívét megbésozó Szeretet-szellem közt olyan a távolság, mint az északi sark és a déli sark között... talán valahol az Isten előtt az abszolút Igazságosság egyenlítője fölött összetalálkoznak, mert hiszen minden egészen őszinte emberi indulat Tőle veszi létezését, de ezt az érintkező pontot hét fátyollal takarja bölcsesége még azok előtt is, akik egyébként otthonosak az isteni dolgokban. *(Folytatjuk.)*

Kolossváryné Darányi Ella.

BISZTRAY KÁLMÁN:

LELKEM BEN MÉG ÉL

Mi őrzi még bennem a Gyermekeket?

Arcom fáradt vonalai már nem szelídek,
bőröm durva, már a szél sem fújja ki.
Meglátja-e a gyermekeket bennem valaki?
Szememben tört emlékek árnya,
hullott remények fakó szárnya,
szám vonalán keserű szavak
árulkodása.

Rossz csapások súlya alatt
sírásra, könnyre már nem fakadok.
Buzdításra, korholásra,
szép szóra, gúnyra nem hallgatok;
tudom, én már ilyen maradok:
jó is, rossz is, néha szelíd,
néha durva s mindig, mindig
szomorú.

De néha, titkon, remélem,
hogyan testem sötét szobájában,
vagy lelkem egy védett zúgában
egyszer majd édesen fölnevet
— mint régen — a száműzött Gyerek
s friss fényvel újra fölragyognak
szemeim, e bánattól szürkére
lehelt ablakok.